

УДК : 330.101

DOI: 10.18524/2413-9998/2020.3(46).214398

М. В. Новікова,

аспірантка Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
e-mail: novikovamarynav@gmail.com

В. В. Шмагіна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
e-mail: vshmagina@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СТРУКТУРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ

У статті досліджуються теоретичні аспекти структуризації національної економіки в трансформаційних умовах. Обґрунтовано, що процес трансформації представляє собою безперервне якісне розширення меж змін системи розвитку національної економіки. Доведено, що індикатор адаптивності державного регулювання системи національної економіки відображає шкалу адаптації, а також сам механізм, який підлаштовується до зміни сегментів економіки на макро- та мезорівнях. Даний показник виявляє можливість процесу масштабованого регулювання моделі національного середовища звикнути до нових умов. З'ясовано, що економічна адаптація представляє собою пристосування механізму регулювання складових національної економіки до динамічних умов зовнішнього середовища. Сегментація структурних змін надає можливість зробити висновок, що в результаті адаптації механізм регулювання структури макrorівня формує якісно нову систему, яка відповідає сучасним вимогам та тенденціям глобалізації. Доведено, що механізм державного впливу за допомогою методів трансформації та адаптації ринкових важелів забезпечує довгостроковий та стабільний розвиток національного макроекономічного середовища. Формування збалансованої системи державного регулювання базується на вирішенні завдань, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей щодо стійкого соціально-економічного розвитку та підвищення добробуту населення, враховуючи тенденції глобалізації. Визначені принципи, які спрямовані на забезпечення результативного державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації.

Ключові слова: державне регулювання; національна економіка; глобалізація; макроекономічне середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інтеграції національної економіки в міжнародний простір вимагає від держави створення умов впровадження пріоритетних напрямків розвитку у взаємозв'язку з ринковими механізмами, що забезпечує стабільність функціонування суб'єктів господарювання та соціальну збалансованість у суспільстві.

Досліджуючи соціально-економічний стан України, необхідно враховувати, що процес структурної перебудови національної економіки здійснюється паралельно з формуванням нормативно-правової бази, яка регулює питання економічної, соціальної та інноваційно-інвестиційної діяльності, та структуризації інституційних сегментів. На підставі досвіду промислово-розвинених країн і наукових досліджень українських вчених сформовано базові напрями та інструменти державного регулювання економіки, які потребують теоретичного обґрунтування щодо питань структуризації національної економіки в трансформаційних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впливу держави на структуру національної економіки в сучасних умовах досліджувались у роботах багатьох науковців, а саме: О. Амоші, Ю. Бажала, О. Веклич, О. Гойчук, В. Гриньової, М. Долішнього, М. Данько, Л. Дідківської, В. Малиновського, Б. Пасхавера, Ю. Пахомова, Т. Пепа, Ю. Сафонова, Г. Григор'єва, Ю. Мельника, Є. Масленнікова, В. Борщ, І. Ломачинської та інших. Незважаючи на значний науковий внесок дослідників, залишаються деякі напрями, які потребують додаткової оцінки в межах визначеної проблематики.

Фундаментом вирішення даного завдання повинен бути комплекс критеріїв, який визначає результативність державного впливу та ефективність трансформації структури національної економіки з точки зору забезпечення стабільності економічного зростання. Інноваційний комплекс заходів, спрямований на трансформацію складових національного середовища в сучасних макроекономічних умовах передбачає формування системи принципів та загальних аспектів регулюючого впливу.

Постановка завдання. Дослідити теоретичні аспекти структуризації національної економіки в трансформаційних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження результативності за допомогою впливу регулюючого індикатора на структуру національної економіки ініціює впровадження механізмів, які спрямовані на реалізацію стабільного економічного розвитку, що, в свою чергу, є важливим показником регулювання сегментів економіки. Аналіз результативності передбачає розробку стратегії, яка включає: мету і пріоритети, завдання, принципи, засоби та методи, а також механізми та ризики.

Зазначимо, що процес трансформації представляє собою безперервне якісне розширення меж змін системи розвитку національної економіки. Треба зазначити, що він повинен складатися з функціонального та дієвого механізму переходу з одного етапу до іншого. В свою чергу, під економічною трансформацією розуміється постійний еволюційний процес змін економічних систем на шляху до формування інноваційної моделі економіки держави.

Важливо підкреслити, що законами трансформації є закони руху всієї економічної системи, які залежать від ринкових важелів, а також факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Індикатор адаптивності державного регулювання системи національної економіки відображає шкалу адаптації, а також сам механізм, який підлаштовується до зміни сегментів економіки на макро-та мезорівнях. Даний показник виявляє можливість процесу масштабного регулювання моделі національного середовища звикнути до нових умов.

Деякі автори вважають, що державне регулювання – це комплекс економічних і політичних заходів, які здійснюють державні органи з метою координації економічних процесів, спрямованих на підтримку оптимальних пропорцій суспільного виробництва і запобігання в ньому кризовим ситуаціям [2].

Зазначимо, що критеріями оптимальності структури національної структури є: виробництво товарів і послуг, які забезпечують максимальне задоволення суспільних потреб, а також мінімізують витрати економічних ресурсів на їх

виготовлення; сприяння довгостроковим темпам економічного зростання за умови узгодження використання ресурсів із швидкістю їх оновлення; забезпечення переходу економічної системи до вищого якісного стану; стимулювання максимального використання результатів наукового прогресу; спеціалізація країни у світовому поділі праці [1].

Аналіз результатів дослідження підкреслює, що економічна адаптація представляє собою пристосування механізму регулювання складових національної економіки до динамічних умов зовнішнього середовища. Сегментація структурних змін дає можливість зробити висновок, що в результаті адаптації механізм регулювання структури макrorівня формує якісно нову систему, яка відповідає сучасним вимогам та тенденціям глобалізації.

При цьому оптимальність структури національної економіки залежить від можливості держави в процесі регулюючого впливу на макроекономічне середовище реагувати та впливати на динаміку можливих умов ринкового механізму через внутрішні заходи, інструменти, важелі та за допомогою оперативних й ефективних управлінських рішень.

Процес обґрунтування та забезпечення високої результативності впливу регулюючого спектру на складові національної економіки пов'язаний з окремими принципами.

В першу чергу, це формування динамічного державного впливу на структуру макроекономічного середовища на підставі ефективного та збалансованого комбінування основних економічних регуляторів: грошових, кредитних, податкових, пільгових, цінкових, які повинні відрізнятися системністю та гнучкістю застосування.

На другому місці, принцип здійснення оптимального поєднання системи зростання національної економіки на основі стрімкого просування складових її структурних сегментів; забезпечення стійкого розвитку ринкових систем саморегулювання; формування ефективної структури національного макроекономічного середовища для стійкості економічного росту; раціонального економічного впливу на виробництво, стандартизацію

з метою забезпечення векторного спрямування на розширене відтворення; трансформація внутрішнього комплексу щодо розвитку національної економіки з урахуванням світових економічних тенденцій.

Таким чином, сучасні умови підкреслюють об'єктивну необхідність активізації регулюючого впливу держави на сегменти національної економіки з метою забезпечення її прогресивного перетворення. Механізм державного впливу за допомогою методів трансформації та адаптації ринкових важелів забезпечує довгостроковий та стабільний розвиток національного макроекономічного середовища. Формування збалансованої системи державного регулювання базується на вирішенні завдань, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей щодо стійкого соціально-економічного розвитку та підвищення добробуту населення, враховуючи тенденції глобалізації.

Вибір певної стратегії та тактики регулювання економічного зростання є надзвичайно актуальним для національної економіки у сучасних трансформаційних умовах. Подальше безсистемне реагування на виклики світової економіки та національного суспільства унеможливило зміну соціально-економічної ситуації та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Дотримання ліберальної концепції економічного регулювання призвело до того, що національна економіка втратила більшість внутрішніх джерел зростання, що при зміні світової кон'юнктури неминуче призведе до спаду в економіці та посиленню відставання в економічному розвитку.

Реальних можливостей для виходу на новий рівень розвитку національного макроекономічного середовища поки не створено. Національна економіка потребує розвитку високотехнологічних виробництв, переходу на інноваційний шлях, але реальні кроки в цій області практично не здійснюються. Навіть якщо почнуть діяти окремі інституційні ініціативи в цій сфері, відсутність єдиної стратегії не дозволить їм мати достатню ефективність і в досить короткі терміни надати економіці шанс на зростання. Для цього необхідно не тільки поставити мету економічного зростання, але

і вибрати модель його регулювання, яка буде адекватна сучасним реаліям.

У найзагальнішому вигляді можна виділити дві концепції участі держави в управлінні соціально-економічним розвитком – дирижистську і ліберальну (неоліберальну). В окремих роботах пропонується більше концепцій регулювання економічного зростання, орієнтованих на окремі аспекти застосування дирижизької та ліберальної концепції. Наприклад, деякі автори виділяють наступні «базові моделі консолідації»:

- дирижизька модель, заснована на застосуванні принципів традиційної промислової політики, включаючи виділення галузевих пріоритетів та державну (фінансову і нефінансову) підтримку цих секторів. Дана модель ґрунтується на можливості держави об'єктивно визначати пріоритети та формувати довгострокову стратегію зростання;

- інституційні реформи, націлені на стимулювання підприємницької діяльності, проведення активної політики держави щодо створення сприятливих умов для інвесторів – як вітчизняних, так і іноземних. Для цього необхідне формування адекватної системи інститутів, включаючи відповідне законодавство і ефективну правозастосовну систему;

- зміцнення фінансово-промислових груп, підвищення інвестиційної (і взагалі організаторської) ролі конгломератів найбільших суб'єктів господарювання. Такі елементи повинні забезпечити концентрацію ресурсів (фінансових, інтелектуальних), а також зниження трансакційних витрат, завдяки з'єднанню в собі фінансових, виробничих і дослідницьких організацій;

- різке скорочення бюджетного навантаження на економіку і зміна принципів формування і витрачання бюджетних.

Якщо проаналізувати ці варіанти, то перші два можна віднести до дирижизької моделі, а наступні до ліберальної.

Подібний розподіл має право на існування, однак, для того, щоб врахувати сучасні реалії і нові умови розвитку світової економіки, необхідно сконцентрувати увагу ще на одному аспекті

можливості і цілей регулювання економічного зростання – це виділення моделей, адекватних умов розвиненого світу, а також моделей, що відповідають завданням країн, що розвиваються.

Хоча ідеологія моделей регулювання розвитку буде також базуватися навколо дирижизької і ліберальної концепцій, але зміст і методи регулювання досить сильно відрізняються. Це відбувається тому, що критерії якості зростання для економік розвинених і країн, що розвиваються, різні і тому цілі регулювання, а відповідно і дії також будуть відрізнятися.

Сучасні моделі регулювання розвитку стосовно країнам з високим рівнем доходів. Якщо в XX ст., серед індустріально розвинених країн дійсно домінувала ліберальна концепція регулювання економіки, то зараз вона не зустрічається у чистому вигляді. Навіть в такому оплоті економічного лібералізму, як Великобританія, на державному рівні розробляється промислова політика і здійснюється фінансована урядом національна програма підготовки кадрів для промисловості.

Відмітимо, що процес регулювання структури національного макроекономічного середовища базується на системності сегментів, які включають методи, механізми, процедури, технологічні цикли, що формують критеріальний аспект функціонування суб'єктів мікро- та мезорівня.

Комплекс заходів регулювання складових національної економіки та її симетрії в ринковій галузі направлені на впровадження процесу регулювання сукупності макросередовища.

Окрему категорію, яка представляє собою систему правил на основі об'єднання складових соціальних зв'язків, використовують у теоретичній та практичній діяльності суб'єктів мезо- та макросередовища.

Інституційне середовище вимагає застосування нормативних принципів регулювання окремих соціально-економічних процесів, які розвиваються під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

До принципів, які спрямовані на забезпечення результативного державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації, відносяться:

- концепція переважного сполучення бюджетно-податкових важелів та грошово-кредитних;
- здобуток рівномірного зростання макроекономічного середовища за рахунок збалансованості її структурних показників;
- спрямованість на розвиток макро- та мікроскладових функцій саморегулювання сегментів співвідношення національної економіки;
- вплив взаємодій складових внутрішньої динаміки економіки з розвитком світового макросередовища;
- здійснення оптимізації сегментів національної економіки зумовлено стійкістю зростання макросередовища, доцільного авторитету для виробництва, споживання, розподілу, споживання задля комплексного детального відтворення.

Об'єктивною потребою в умовах макроекономічного прогресу є пропорційне збільшення компонентних дій держави, спрямованих на трансформацію структури макросередовища.

Актуальна потреба зосереджується на тривалому стабільному нарощуванні показників внутрішнього та зовнішнього середовища. Трансформація процесів розвитку в стійкий стан є вагомим етапом процесу зростання економіки в цілому. Треба зазначити, що забезпечення умов тривалого сприятливого середовища розвитку національної економіки є важливим принципом сучасних процесів.

Якщо держава спробує виконати роль ініціатора розробки та координатора адаптивного структурного комплексу заходів на макро- і мікрорівнях, то в даному випадку буде досягнута мета формування інструментів державного регулювання на складову національної економіки в умовах глобалізації.

Треба зазначити, що, насамперед, держава займає провідне місце в процесі утворення дієвої економічної структури в сучасних умовах. Адекватною потребою впровадження своєчасних методологічних змін виступає взаємодія державних інституцій та відповідних суб'єктів господарювання.

Комплекс регуляторів середовища задає векторний напрямок на створення сприятливого клімату для коригування структури макроекономічного середовища в умовах глобалізації.

Серед важливих сегментів трансформаційної політики держави виокремлюється ефективність використання фінансово-економічних інструментів, які забезпечують прямий та непрямий вплив на зміну структурних ланок макроекономічного середовища.

Необхідно відзначити базові питання бюджетного налагодження структури національного середовища, які в теперішній час стають більш вагомими, при цьому бюджетування спрямовано на продуктивність, а також відокремлення секторів державного регулювання.

Слід зазначити, що системний підхід до використання провідних елементів забезпечення бюджетно-податкового регулювання, спрямовує ключові показники до позитивного руху економічного прогресу. Загальні витрати та інвестиції, а також джерела фінансової підтримки характеризують складові бюджету, які включають базові інструменти для фінансового оздоровлення економіки. Забезпечення фінансової стійкості за допомогою ефективного функціонування податкової системи забезпечує стимулювання процесу модернізації структури національної економіки.

Висновки та пропозиції. Таким чином, процеси структуризації національної економіки в трансформаційних умовах відбуваються у перманентному турбулентному середовищі, що потребує всебічного дослідження надскладних, мультилатеральних і багаторівневих взаємозалежностей структурних сегментів системи державного регулювання. Зазначимо, що останнім часом проведено ряд вагомих реформ і втілено значна кількість необхідних заходів, що відображає адаптаційний та стабілізаційний стан макроекономічного середовища. За таких трансформаційних умов має змогу підвищуватися потенціальні можливості інвестиційного клімату. Крім того, розв'язання певних питань бюджетного, податкового та митного нормативно-правового забезпечення уможливлує стійке зростання рівня економічної безпеки держави, що в свою чергу, здійснює суттєвий вплив на стан національної економіки в умовах глобалізації.

Список використаної літератури

1. Савченко В. Ф. Державне регулювання як сучасна складова економічного розвитку в Україні. *Проблеми та перспективи економіки та управління*. 2015. № 2 (2). С. 27-37. URL: <https://ppeu.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=34> (дата звернення: 21.10.2019).
2. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення: 22.10.2019).
3. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: моногр. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
4. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія. Херсон : Видавництво : Гринь Д.С., 2016. 500 с.

Стаття надійшла 15.05.2020 р.

М. В. Новикова,

аспірантка Одеського національного
університета імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
novikovamarynav@gmail.com

В. В. Шмагіна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу і бізнес-адміністрування
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
vshmagina@ukr.net

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ СТРУКТУРИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье исследуются теоретические аспекты структурирования национальной экономики в трансформационных условиях. Обосновано, что процесс трансформации представляет собой непрерывное качественное расширение границ изменений системы развития национальной экономики. Доказано, что индикатор адаптивности государственного регулирования системы национальной экономики отражает шкалу адаптации, а также сам механизм, который подстраивается к изменению сегментов экономики на макро- и мезоуровне. Данный показатель вы-

являет возможность процесса масштабного регулирования модели национальной среды привыкнуть к новым условиям. Выяснено, что экономическая адаптация представляет собой приспособление механизма регулирования составляющих национальной экономики к динамическим условиям внешней среды. Сегментация структурных изменений позволяет сделать вывод, что в результате адаптации механизм регулирования структуры макроуровня формирует качественно новую систему, которая отвечает современным требованиям и тенденциям глобализации. Доказано, что механизм государственного воздействия с помощью методов трансформации и адаптации рыночных рычагов обеспечивает долгосрочный и стабильное развитие национальной макроэкономической среды. Формирование сбалансированной системы государственного регулирования базируется на решении задач, направленных на достижение стратегических целей по устойчивому социально-экономическому развитию и повышению благосостояния населения, учитывая тенденции глобализации. Определены принципы, направленные на обеспечение результативного государственного регулирования национальной экономики в условиях глобализации.

Ключевые слова: государственное регулирование; национальная экономика; глобализация; макроэкономическая среда.

M. V. Novikova,

graduate student of the Odessa National

Mechnikov University,

French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

novikovamarynav@gmail.com

V. V. Shmagina,

PhD in Economics, docent

Associate Professor of Marketing and

business administration

Odessa National Mechnikov University,

French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

vshmagina@ukr.net

THEORETICAL ASPECT OF STRUCTURIZATION OF NATIONAL ECONOMY IN TRANSFORMATION CONDITIONS

The article investigates the theoretical aspects of structuring the national economy in transformational conditions. It is substantiated that the process of transformation is a continuous qualitative expansion of the boundaries of changes in the system of development of the national economy. It is proved that the indicator of adaptability of state regulation of the national economy reflects the scale of adaptation, as well as the mechanism itself, which adjusts to changing segments of the economy at the macro and

meso levels. This indicator reveals the possibility of the process of large-scale regulation of the national environment model to get used to the new conditions. It was found that economic adaptation is the adaptation of the mechanism of regulation of the components of the national economy to the dynamic conditions of the external environment. Segmentation of structural changes provides an opportunity to conclude that as a result of adaptation the mechanism of regulation of the macro-level structure forms a qualitatively new system that meets modern requirements and trends of globalization. It is proved that the mechanism of state influence by means of methods of transformation and adaptation of market levers provides long-term and stable development of the national macroeconomic environment. The formation of a balanced system of state regulation is based on solving tasks aimed at achieving strategic goals of sustainable socio-economic development and improving the welfare of the population, taking into account globalization trends.

The methodological basis of the article is a set of methods, including methods of scientific cognition, analysis and synthesis, systematization and scientific abstraction. The scientific basis of the conducted researches is the scientific work of domestic and foreign scientists in the field of state institutional regulation of open economy in modern transformational conditions.

The processes of structuring the national economy in transformational conditions take place in a permanent turbulent environment, which requires a comprehensive study of complex, multilateral and multilevel interdependencies of structural segments of the system of state regulation. It should be noted that a number of important reforms have been carried out recently and a significant number of necessary measures have been implemented, which reflects the adaptive and stabilizing state of the macroeconomic environment. Under such transformational conditions, the potential of the investment climate can increase. In addition, the solution of certain issues of budget, tax and customs regulations allows for a steady increase in the level of economic security of the state, which in turn has a significant impact on the state of the national economy in the context of globalization.

The principles aimed at ensuring effective state regulation of the national economy in the context of globalization are defined.

Key words: state regulation; national economy; globalization; macroeconomic environment.

References

1. Savchenko V. F. (2015). Derzhavne rehulivannia yak suchasna skladova ekonomichnoho rozvytku v Ukraini [State regulation as a modern component of economic development in Ukraine]. *Problemy ta perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. – *Problems and prospects of economics and management*, № 2 (2), pp. 27-37. Retrieved from: <https://ppeu.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=34> [in Ukrainian].
2. Adamovska V. S. (2017). Mekhanizm derzhavnoho rehulivannia ekonomiky ta vybir napriamu ekonomichnoi polityky v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [The mechanism of state regulation of the economy and the choice of economic policy in modern economic conditions]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. – *Public administration: improvement and development*, 4. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> [in Ukrainian].

3. Hryhoriev, H. S. (2017). Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoho rehuliuвання finansovo-ekonomichnykh protsesiv v umovakh hlobalizatsii: monohr [Theoretical and methodological principles of state regulation of financial and economic processes in the context of globalization]. Kherson : Oldi-plus. [in Ukrainian].
4. Poberezhets, O. V. (2016). Teoretyko-metodolohichni ta praktychni zasady doslidzhennia systemy upravlinnia rezultatamy diialnosti promyslovoho pidpriemstva : monohrafiia [Theoretical, methodological and practical principles of research of the system of management of results of activity of industrial enterprise: monograph]. Kherson: Publisher: DS Grin. [in Ukrainian].